

Bylagen bij WOB-besluit Nordstream

3 november 2005

 Ministerie van Buitenlandse Zaken
 Berichtenverkeer

Rijks-Intern

Rusland Investerings

Van : MOS-EA
 Verzonden op : 3 november 2005 15:16
 Land/regio : Rusland
 Forum : -n.v.t.-
 Thema : Investerings

Samenvatting

Bericht

Sinds gisteren verschijnen er berichten in de Russische pers als zou President Poetin het Ministerie van Industrie en Energie opdracht gegeven hebben niet in te stemmen met de aanzienlijke kostenoverschrijding van het Sakhalin 2 project van Shell. Een bericht van gelijke strekking is gistermorgen ook op het Russische TV journaal bekendgemaakt maar in latere journaals niet herhaald.

De aanzet van de berichtgeving komt uit een artikel in "Kommersant", de zakenkrant van Rusland. In bedoeld artikel van de hand van de bepaald niet als pro Poetin bekend staande journalist Kalesnikov stelt deze dat president Poetin het Russische belang voorop heeft gesteld door bezwaar te maken tegen de kostenoverschrijding van het Sakhalin 2 project van Shell van 12 tot 20 miljard USD (de kostenoverschrijding zou, volgens Shell, o.a. echter het gevolg zijn van gestegen prijzen voor staalproducten, transport, valuta schommelingen, extra milieu-investeringen). Later die dag volgde een verklaring van het Ministerie van Industrie en Energie dat wijziging van de geraamde projectkosten deels ongegrond zouden zijn. Goedkeuring (of afwijzing) van de kostenoverschrijding vetelt toestemming van betrokken ministeries, gelat op de voorgenomen viels overeenstemming van Shell en Gazprom van een 25% belang van Gazprom in het Sakhalin 2 project voor een Shell belang in de Zaplarnoye Neocomain velden. Kort na die overeenstemming werd namelijk door Shell de aanzienlijke kostenoverschrijding van het Sakhalin 2 project bekendgemaakt (zie ook 205/27/09/EA/PV1).

In het artikel van Kommersant wordt gesteld dat Shell aan Poetin gevraagd zou hebben naar de mogelijkheid de overeenkomst met Gazprom te herzien, gelat de hierboven genoemde kostenoverschrijding van het project. Poetin's reactie zou zijn geweest "Beloofd is beloofd" (letterlijk: de afspraak heeft grotere waarde dan het geld). In het gevolg van Poetin was niemand van Gazprom opgenomen. De bron van Kalesnikov is overigens opmerkelijk. Hij stelt namelijk de informatie te hebben verkregen van een van de Nederlandse CEO's die bij het gesprek aanwezig was. In een artikel in de Moscow Times van heden ontkent de woordvoerder van Shell, Maksim Shoob, ten stelligste het in het artikel van Kommersant gestelde. De woordvoerder van de presidentiële administratie wilde geen commentaar geven op de berichtgeving in Kommersant.

Heden kon Shell h.t.s. telefonisch nog geen informatie verstrekken. Daarom is voor 7 november a.s. een afspraak door HR met Shell.

In een artikel in de Moscow Times van heden werd overigens melding gemaakt dat "Putin would give any request by the Netherlands to participate in Gazprom's project to bring Russian gas to Europe "great attention" after a meeting with Dutch Prime Minister Jan Peter Balkenende Wednesday, Bloomberg reported". Daarbij doelde de president op de financiële deelname in de aanleg van de North- European Gas Pipeline (NEGP).

Berichtgegevens [klik]

Aan : dzo; des; spl; dpz; ez-dge (min ez); BEB; PET; MOS-ARCH
 Opsteller
 Afgestemd : GM en HR
 Kenmerk : 2005/3/11/EA/PV/1
 Type : Beleids
 Prioriteit : Routine
 Rubricering : Rijks-Intern
 Categorie : Verslag/Info
 Geldig vanaf : 3 november 2005

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent, of dit bericht abusievelijk aan u is toegesonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met misbruik verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Rijks-Intern

Rusland Energie

Van : HOE-EA
Verzonden op : 23 november 2005 07:45
Land/regio : Rusland
Forum : -n.v.t.-
Thema : Energie

Samenvatting

Commentaar

Bericht

Onlangs heeft voor de 5e keer de Russische Olie- en Gasweek plaats gehad. Doel van de week (effectief 3 dagen) is het aanhalen van contacten van de Russische overheid en het Russische bedrijfsleven met buitenlandse tegenhangers. De bijeenkomst is bijgewoond door verschillende ministers en CEO's van Russische en internationale bedrijven. Handelssecretaris wachte enkele presentaties bij.

Minister van Industrie en Energie, Kristenko:

Zowel de energie- consumptie als productie zullen de komende 20 jaar sterk blijven toenemen. Geraamd wordt dat consumptie met een derde tot 45 procent zal toenemen. De planning aan de aanbodzijde is gericht op een olieproductie van 35 mln. vaten pjd (42% toename t.o.v. van 2005) en een gasproductie van 1,7 triljoen m3 p/j (50% toename t.o.v. 2005). Kenmerkend voor de ontwikkeling van de wereldenergiemarkt is: een scherpe toename van de vraag uit de opkomende Aziatische landen, toenemende discrepantie van energie- producerende en consumerende landen (Europa zal in 2020 60 tot 70% van haar gas moeten importeren), een tekort aan raffinagecapaciteit alsmede onvoldoende transparantie m.b.t. de wereldolie markt. Energievoorzieningszekerheid is daarom niet alleen een belang van consumerende landen maar ook een belang van de producerende landen. Rusland onderkent dit belang en is daarom voorstander van: Investeringen in traditionele energiebronnen, energiebesparing en bescherming van het milieu alsmede de ontwikkeling en het gebruik van nieuwe energiebronnen.

De geografische ligging van Rusland en de beschikbaarheid van enorme voorraden fossiele brandstoffen (feitelijk cijfers worden nog gezien als staatsgeheim) maakt ondubbelzinnig duidelijk welke cruciale rol Rusland speelt op de hedendaagse en de toekomstige wereldenergiemarkt. Sinds 2000 heeft Rusland in belangrijke mate bijgedragen aan de wereld energievoorzieningszekerheid door middel van een sterke groei van de productie van olie en gas. Nergens in de wereld is de productie van olie en gas zo sterk toegenomen als in Rusland, aldus de minister (feitelijk is dat juist, echter de huidige gasproductie is nog onder het niveau van voor de omwenteling).

Inmiddels zijn vele olie- en gasprojecten in ontwikkeling of staan gepland. De oliewinning zal in 2015 uitkomen op 530

mln. ton per jaar waarvan 310 mln. ton beschikbaar zal zijn voor de export. De gaswinning zal dan zijn opgevoerd tot 740 mld. m³ p/j (10 maal de productie van de Gasunie) waarvan 290 mld. m³ beschikbaar zal zijn voor de export. Hoewel diversificatie van afzetmarkten in het belang van Rusland is, zal Europa de belangrijkste afzetmarkt blijven van Russische olie. De export naar Azië en de landen rond de Stille Oceaan zal in de periode tot 2015 echter eveneens sterk toenemen van 3 naar 15 procent.

De extra gaswinning moet vooral komen uit nog te ontwikkelen velden in Oost-Siberië en het Verre Oosten alsmede uit de noordelijke (Barents- en Shtokmanvelden) en oostelijke zeeën (Beringszee en de Zee van Ochotsk). De enorme gasvoorraden in Oost-Siberië en het Verre Oosten zullen, wanneer in exploitatie genomen, leiden tot nieuwe energiecentra's waarbij de focus gericht zal zijn op de landen in Azië en de landen aan de Stille Oceaan. Datzelfde geldt voor de oliesector. In 2008 moet de oliepijpleiding langs het Balkameer zijn aangesloten op een nieuwe olfeterminal aan de Stille Oceaan met een jaarcapaciteit van 80 mln. ton.

Rusland biedt een uniek potentieel voor energiebesparing. Op het bestaande jaarlijkse energieverbruik is, aldus de minister, een besparing te realiseren van 35-40 procent. Overheid en bedrijfsleven dienen hier gemeenschappelijk te opereren op basis van "Public-Private Partnerships". In het concept federaal programma "Energy Efficient Economy 2007-2010" wordt dit verder uitgewerkt (NB: de inmiddels met de Russen opgestelde concept MOU m.b.t. energiebesparing speelt op deze noodzaak adequaat in).

Over de EU/RU-energie dialoog merkte de minister op dat deze zich de laatste 5 jaar snel en positief heeft ontwikkeld. Energievoorzieningszekerheid is daarbij voor Rusland steeds uitgangspunt. De afgelopen 30 jaar is Rusland zijn lange termijn verplichtingen steeds, zonder onderbreking, nagekomen (NB: de korte onderbreking van gasexport naar Duitsland begin 2004 daargelaten).

Energievoorzieningszekerheid blijft onverminderd prioriteit voor Rusland zoals de ontwikkeling van diverse nieuwe infrastructurele projecten bewijst (North-European Gas Pipeline-NEGP, vergroting doorvoercapaciteit bestaande Yamal pijpleiding naar 30 mld. m³ per jaar, ontwikkeling van de Kaspische pijpleiding etc). Deze projecten zijn alle gericht zijn op diversificatie van de Russische exportcapaciteit van fossiele brandstoffen.

Door de NEGP zal het Russische gasleidingnet voor het eerst rechtstreeks aansluiting krijgen tot het

West-Europese gasleidingnetwerk. Naast olie en gas is ook sprake van samenwerking met de EU op het gebied van elektriciteit. Inmiddels is een haalbaarheidsstudie in voorbereiding naar het synchroniseren van beide elektriciteitsnetten. Deze studie dient in 2006 te zijn afgerond.

Over het aanstaande voorzitterschap van Rusland van de G8 merkt Khristenko op dat energievoorzieningszekerheid hoog op de agenda staat. Doel van het Russische initiatief is het, voor lange termijn, stabiliseren van de wereldwijde energiemarkt op basis van:

- een bredere toegankelijkheid van data m.b.t. voorraden en reserves aan energie en de consumptie ervan,
- het transparanter maken van de markt door middel van het afsluiten van lange-termijn contracten en de ontwikkeling van een dialoog tussen producenten en consumenten van energie,
- een effectieve ontwikkeling van een elektriciteitsinfrastructuur,
- het stimuleren van een efficiënter gebruik van elektriciteitscentrales, waterkrachtcentrales en hernieuwbare energiebronnen,
- intensivering van onderzoek, de ontwikkeling en invoering van nieuwe vormen van energie (waterstof, thermonucleair, etc.).

Vertegenwoordiger van de Commissie, DG Energie en Transport, Cleutinix

Cleutinix benadrukte in zijn presentatie het belang van energievrijheid en energiebesparing. In relatie tot duurzame ontwikkeling ziet Cleutinix de volgende drie uitdagingen waarop de EU haar beleid zal moeten richten:

- 1) een groeiende vraag naar energie,
- 2) het feit dat inheemse energiebronnen binnen de EU beperkt zijn,
- 3) de voorsiene afhankelijkheid van energiebronnen buiten de EU.

M.b.t. de eerste uitdaging doet Cleutinix op de geraamde vraagtoename van 20% van de EU van 25 lidstaten tussen 2000 en 2020. Dit betekent dat de vraag naar aardgas met zo'n 70% en de vraag naar olie met 8% zal toenemen. Het gebruik van steen- en bruinkool zal tot 2015 afnemen om daarna weer toe te nemen tot het niveau van 2000. De ontwikkeling m.b.t. nucleaire energieopwekking is daarentegen onzeker gelet het besluit van enkele lidstaten bestaande nucleaire centrales uit te faseren en het besluit in weer andere lidstaten om nieuwe centrales te bouwen.

Berichtgegevens [print]

Aan : dzo; des; spf; dpz; ez-dgc (min ez); BEB; PET; BRE; HOS-ARCH; WAR; RIG; KIE; TAL; HEL;
NSI

Opsteller :
Afgestemd : CDP, HR
Kenmerk : 2005/11/23/EA/PV/1
Type : Beleids
Prioriteit : Routine
Rubricering : Rijks-Intern
Categorie : Verslag/Info
Geldig vanaf : 23 november 2005

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abnormaal aan u is toegesonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die voortvloeit uit het gebruik van berichten die elektronisch verzonden worden.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministerie van Economische Zaken

Wat betreft de tweede uitdaging dient dat de huidige EU olie- en gasproductie respectievelijk 5% en 12% bedragen van de totale wereld olie- en gasproductie. De winningkosten van olie binnen de EU zijn echter significant hoger dan in het Midden Oosten. Geraamd wordt dat de EU olie- en gasreserves in de Noordzee op basis van de huidige productie in 25 jaar zullen zijn uitgeput (volgens de Industrie zijn deze schattingen te pessimistisch). Ten aanzien van steenkool is duidelijk dat de productiekosten binnen de EU boven de wereldmarktprijs liggen en de sector, uitzonderingen daargelaten, derhalve niet rendabel is. Zonne- en windenergie vormen geen "grootschalig" alternatief. Inmiddels is duidelijk dat de EU de doelstelling om per 2010 12% van het energieverbruik via zonne- en windenergie te genereren niet zal realiseren. Tot slot zal er binnen de EU serieuze aandacht moeten komen voor bio-brandstoffen, wil de doelstelling gerealiseerd worden om per 2010 5,75% van de vraag naar olie te bevredigen door bio-brandstoffen.

De derde uitdaging betreft de voorziene significante import van energie van buiten de EU. De EU zal sterk afhankelijk worden van energie van elders. Geraamd wordt dat de gehele energie-import afhankelijkheid van de 25 EU-lidstaten in 2030 zal toenemen tot 70% (2000 nog 47%). De import afhankelijkheid van olie zal in dezelfde periode stijgen van 76 naar 90 procent en van gas naar 50-60%. De afhankelijkheid van steen- en bruinkool neemt toe van 30 tot 65%.

Spreeker stelde verder dat energievoorzieningszekerheid en duurzame ontwikkeling via vier invalstekken benaderd dient te worden, te weten:

- 1) geopolitieke veiligheid van de aanvoer van energie,
- 2) veiligheid van het netwerk,
- 3) technologische zekerstelling en veiligheid,
- 4) milieu-veiligheid en vraagbeheersing.

De geopolitieke invalsteek betekent niet alleen aandacht voor de import van energie uit politiek stabiele regio's maar ook aandacht voor de import vanuit verschillende geografische gebieden. De veiligheid van het netwerk betreft de fysieke veiligheid van het energie transportnet alsook het diversificeren van aanvoerroutes teneinde knelpunten in het netwerk te voorkomen indien er ergens in dat netwerk problemen ontstaan. Bij technologische zekerstelling en veiligheid gaat het om de ontwikkeling van schone- en rendabele technologieën in antwoord op de huidige energie- en milieu eisen. Het gaat dan om alle soorten energie met specifieke aandacht voor zonne- en windenergie, nieuwe energiebronnen, schone steenkolen technologie en nucleaire energie. Bij milieu-veiligheid en vraagbeheersing gaat het om toenemende aandacht bij een iedereen voor het opwarmen van de aarde en de effecten ervan op de verandering van het klimaat op aarde.

Over de EU/RU energiedialoog merkte Cleutinx eveneens op dat de samenwerking positief verloopt. De dialoog is niet een eenrichtingstraat maar een gebalanceerde relatie waarbij invulling wordt gegeven aan de gemeenschappelijke belangen van beide partners, tevens bureu. Voor beide partijen is energie van groot belang. Voor Rusland is het o.a. een belangrijke bron van inkomsten (25% van het BNP). Verder gaat 63% van de Russische olie-export en 65% van het Russische gasexport naar de EU.

Voor de EU geldt dat thans 25% van de in de EU geconsumeerde olie en 50% van van het geconsumeerde gas afkomstig is uit Rusland. Ten aanzien van de geopolitieke zekerheid van energieleverantie is het duidelijk dat Rusland de afgelopen 30 jaar steeds bewezen heeft een uiterst betrouwbare leverancier te zijn van de EU. Rusland is altijd zijn verplichtingen nagekomen, ook toen ons gemeenschappelijk continent fundamentele politieke- en economische veranderingen onderging. De energiedialoog speelt op deze voordelen goed in.

Een meer intelligent gebruik van energie zal antwoord moeten geven op zaken zoals energie- en milieuveiligheid. Dat geldt niet alleen voor energie importerende, maar ook voor energie exporterende landen. Berekend is dat binnen de EU 20% besparing te realiseren is op het verbruik van energie. Aanzienlijke energiebesparing zal ook binnen Rusland mogelijk moeten zijn aldus Cleutinx.

OPEC, waarnemend SG, Shihab-Eldin:

In voorbije jaren heeft OPEC met eigen instrumenten de olieprijs weten te stabiliseren. De OPEC-landen hebben daarbij duidelijk hun verantwoordelijkheid genomen. De huidige hoge olieprijs wordt veel meer veroorzaakt door het gebrek aan beschikbare raffinagecapaciteit. De sector heelt dringend behoefte aan investeringen voor nieuwbouw en vernieuwing van bestaande installaties. OPEC verwacht dat de olieprijs volgend jaar zal stabiliseren rond een prijsniveau van 45 tot 55 USD per vat.

Volgens Shihab-Eldin is echter onduidelijk welke landen invulling kunnen geven aan de groeiende vraag aan gas in de wereld. Inmiddels komt 50% van het in de EU verbruikte gas uit Centraal Azië en Rusland.

Op het terrein van elektriciteit is sprake van stagnatie. Dit is een gevolg van bestuurmatig herstructureeringen waardoor noodzakelijke investeringen vooralsnog uitblijven.

BZ-Vertrouwelijk

D

Onderwerp: FW: Duitsland - -n.v.t.- - Energie - Nordstream
Van:

Aan:

Tevens aan: MIN-EZ
Datum: 10-4-2008 17:15:20
Kenmerk: Blnc-085
Opsteller:

Berichttype: Beleidsbericht
Prioriteit: Routine
Rubricering: BZ-Vertrouwelijk
Categorie: Verslag / Info

ForwardInstructie:
---Forward History 10-4-2008 17:05:22---
Original Message
Sent to: DES;DIE;DWM;BRE;MOS;WAR;TAL;RIG;VIL;HEL;STO;KOP;HAM;LON;PAR
From: BLN-EA

Samenvatting:

Bericht:

Algemeen

Gisteravond 9 april jl. vond in Berlijn een publiek seminar plaats over Nordstream, georganiseerd door het "Forum für Zukunftsenergien", een discussieplatform van de Duitse energiebranche. De bijeenkomst werd ondersteund door Wingas, sinds 1993 een joint-venture voor transport, opslag en levering van gas tussen Gazprom en Wintershall, de BASF-dochter die participeert in Nordstream. Het Nordstream-concern speelde in dit seminar dus een thuiswedstrijd, die overigens zeer goed bezocht werd, ook door leden van de Duitse Bondsdag.

Spreekers, onder wie de "Geschäftsführer" van Nordstream Matthias Warnig, schetsten langs bekende lijnen het belang van het project voor de Europese energievoorziening. Warnig moest bevestigen dat de kostenramingen van het project inmiddels zijn gestegen tot 7,4 miljard euro. Wel zei hij dat deze schatting vrij zeker is, omdat alle grote uitgavenposten prijstechnisch nu wel zijn afgedekt. Het concern heft onder meer te kampen met sterk gestegen staalprijzen.

47

De voorzitter van de Raad van Bestuur van Wingas, Dr. Rainer Seele, gaf aan dat dit bedrijf zich er graag voor inzet om de gasinfrastructuur in midden- en Oost-Europa zodanig te diversifiëren dat Polen niet hoeft te vrezen voor zijn energievoorzieningszekerheid.

Ondersteuning en communicatie

In de discussie gevraagd hoe vanuit de politiek ondersteuning kon worden geboden, antwoordde Mannig dat dit vooral kon door het besef te versterken dat Europa als geheel baat heeft bij dit project. Het gaat er nu om het debat te voeren op zakelijke gronden, vooral in het EP, waar parlementariërs uit Polen en Estland zich tegen het project weren.

Mannig erkende dat er legitieme milieubezwaren zijn waar het concern serieus op in moet gaan. Soms worden deze bezwaren echter vermengd met politieke overwegingen. Zo begreep hij niet waarom Estland geweigerd had een bodemonderzoek toe te staan in de Estse wateren van de Oostzee, en waarom Estse en Poolse EP-leden weigerden in te gaan op uitnodigingen van Nordstream om ze te brieven over het project. Desgevraagd gaf hij aan evenmin te begrijpen wat het Zweedse probleem was; anders dan de andere Oostzee-landen had Zweden geweigerd vooraf aan te geven aan welke eisen de aanvraag van Nordstream moest voldoen – en de aanvraag vervolgens van de hand gewezen.

Ook een aanwezige spreker van de Commissie, Heinz Hilbricht, directeur van DG Tren, kreeg de vraag wat er ter ondersteuning gedaan kon worden. Op de korte termijn zette ook hij in op een discussie gebaseerd op feiten. Lidstaten moeten elkaar beter informeren, "zodat ministers niet uit de krant over elkaars projecten vernemen". Hij signaleerde dat lidstaten in Brussel één Europese stem in het externe energiebeleid bepleiten, om vervolgens separate deals te sluiten met de buitenwereld. Mede daaraan zal de Commissie eind dit jaar op het externe energiebeleid ingaan in haar nieuwe evaluatie van de energiestrategie. Hij zinspeelde op nieuwe bevoegdheden van de Commissie in de toekomst en trok een vergelijking met de ontwikkelingen ten aanzien van de luchtvaart, waar lidstaten vroeger ook ieder voor zich landingsrechten uitonderhandelden.

Kritiek op de communicatie van Nordstream kwam van SPD-Bondsdaglid Kurt Bodewig, voormalig minister van Transport en huidige voorzitter van het Baltic Sea Forum, een belangengroepering voor het Oostzeegebied. Het was een fout geweest om het project eerst als Duits-Russisch project te presenteren, de Oostzeelanden waren zich daardoor anders gaan opstellen. Hij wees voorts op de bijzondere kwetsbaarheid van de Oostzee.

Vertegenwoordiger van het AA, energie-ambassadeur Viktor Elbling, benadrukte in de discussie de steun van de Bondsregering en dankte de Commissie voor haar opstelling, in het bijzonder de Commissarissen Piebalgs en Dimas. Tegelijk riep hij het concern op om zorgvuldig om te gaan met de milieubezwaren van vooral Finland, Zweden en Denemarken, betrouwbare EU-partners met een onverdachte reputatie op het gebied van milieuprocedures. Het was belangrijk vertrouwen uit te stralen in deze procedures, aldus Elbling; wel was het goed om bij deze regeringen aan te dringen op een faire en 'Europa-vriendelijke' afwikkeling.

Terzijde: ontvlechting van energiebedrijven

Directeur Hilbricht van de Commissie verdedigde de koers van de Commissie om ontvlechting van energiebedrijven te eisen voor zowel stroom als gas. De door Duitsland en zeven andere EU-lidstaten voorgestelde 'derde weg' noemde hij een interessante aanzet, die echter nog niet ver genoeg ging. De discussie zou worden voortgezet. Matthias Kurth, president van de Duitse toezichthouder op electriciteit, gas, telecom, post en het spoor, bepleitte een oplossing nog dit jaar.

47

Memorandum

52
ter beslissing

Aan M en T Datum 28 mei 2008
Van DES ^{20/5} Kenmerk DES/MI-241/2008
Via DGES, S
C.c. DWM, DPZ, DZO
Afgestemd met EZ
Betreft Kritisch rapport EP over Nord Stream

Aanleiding

PETI (commissie verzoekschriften van EP) heeft gisteren een kritisch rapport over de Nord Stream gaspijpleiding vastgesteld. In juli vindt de plenaire stemming over het rapport plaats.

Gevraagd besluit

Uw akkoord met de volgende voorstellen:

- PV EU over Nord Stream te laten spreken met een aantal leden van het Europees Parlement, zowel uit Nederland als ook uit andere Lidstaten (rapporteurs, voorzitters, etc), met als doel een tegenwicht te bieden in de beeldvorming over Nord Stream, voorafgaand aan de stemmingen in zowel het Petitions Committee als tijdens de plenaire zitting in juli.
- een aantal amendementen op het rapport voor te bereiden en deze voorafgaand aan de plenaire zitting in juli via de PV EU in te steken bij (NL) EP-leden, teneinde de toonzetting van het rapport gunstig te beïnvloeden.
- Plv DGES gesprekken te laten voeren met de ambassadeurs van de lidstaten die verantwoordelijk zijn voor de meest kritische berichtgeving over Nord Stream (met name Polen, Litouwen, Estland), met als boodschap dat Nederland de kritiek van de EP-commissie ongegrond vindt en betreurenswaardig in het licht van het grote belang van Nord Stream voor de Europese energievoorzieningszekerheid.

Toelichting

Het rapport is door PETI opgesteld naar aanleiding van twee verzoekschriften van respectievelijk Poolse en Litouwse burgers. Rapporteur is het Poolse lid Libicki.

Het rapport erkent dat het hier gaat om een EU Trans-European Energy Network (TEN-E) en dus van belang is voor de toekomstige energievoorziening van de EU. Volgens het rapport zijn de milieurisico's van de pijpleiding echter zo groot, dat

Commissie, Raad en lidstaten "every legal means at their disposal" zouden moeten aanwenden om de aanleg te voorkomen.

De werkelijke achtergrond van de kritiek op Nord Stream (de door Baltische landen en Polen gevoelde afhankelijkheid van Rusland) vormt niet de kern van het rapport, maar wordt wel genoemd. De Commissie wordt opgeroepen om te voorkomen dat Gazprom – de meerderheidsaandeelhouder van Nordstream AG -- een dominante positie verwerft op de Europese markt zonder dat Europese bedrijven omgekeerd de mogelijkheid hebben dominante posities in Rusland te verwerven.

Uiteraard hebben Nord Stream A.G., Gasunie, PVEU, en Duitsland in de afgelopen tijd het nodige lobbywerk verricht om de negatieve toon van dit rapport af te zwakken. Met hulp van Nederlandse en Duitse EP-leden is ook wel het nodige bereikt. Niettemin blijft het rapport ook in zijn huidige toonzetting een misplaatst negatief signaal vanuit de EU over een van de eigen TEN-projecten. Misplaatst, niet alleen vanwege het grote belang van Nord Stream voor de Europese energievoorziening, maar ook omdat Nord Stream A.G. zich vanzelfsprekend nauwgezet houdt aan alle relevante milieuvoorschriften (EU, UNCLOS, ESPOO, nationale wetten van de betrokken oeverstaten).

Opgesteld door

53

BZ-Vertrouwelijk

A

Onderwerp: Europa - EU - EP - Milieu - EP, stemming Nordstream in PETI commissie, 27 mei jl
Van: BRE

Aan:

Tevens aan: MIN-AZ, MIN-EZ, MIN-FIN, MIN-VRUM
Datum: 27-5-2008 16:10:37
Kenmerk: 270508/EP
Opsteller:

Berichttype: Beleidsbericht
Prioriteit: Routine
Rubricering: BZ-Vertrouwelijk
Categorie: Verslag / Info

Samenvatting:

Bericht:

Samenvatting (vervolg)

Bericht

Op 26 mei en 27 mei jl. vond het debat en commissie stemming plaats in de EP PETI commissie inzake Nordstream. Het rapport is met grote meerderheid aangenomen; 26 stemmen voor, 3 stemmen tegen (met name Duitse EP leden zoals Langen en Pieper) en 1 onthouding (Berman). Bijgaand treft u het verslag aan, alsmede het EP rapport, de (compromis)amendementen en de gehele stemuitslag.

Achtergrond

De PETI commissie heeft een eigen initiatiefrapport opgesteld over Nordstream (rapporteur

27-5-2008

Libicki/POL/UEN), aangezien de PETI commissie petities ontvangen heeft ondertekend door meer dan 30.000 burgers (met name uit de Baltische staten), waarin zorgen werden geuit over de ecologische aspecten van het project Nordstream. In januari 2008 heeft de PETI commissie een hoorzitting georganiseerd en de AFET en ITRE commissie hebben een adviesrapport geschreven. Beide adviesrapporten zijn met grote meerderheid aangenomen (AFET 55 stemmen voor, 3 tegen en 2 onthoudingen/ITRE 39 stemmen voor en 2 tegen).

53

Op basis van de hoorzitting en de adviezen van AFET en ITRE heeft de rapporteur een rapport opgesteld in PETI, waarin met name gewezen wordt op de ecologische- en veiligheidsgevaaren van Nordstream. In het rapport wordt opgeroepen voor een onafhankelijke impact analyse naar de ecologische gevaren en wordt de investeerder opgeroepen te kijken naar mogelijke alternatieven (via land).

Compromisamendementen

Op het rapport zijn 189 amendementen ingediend. Uiteindelijk heeft de rapporteur in overleg met de schaduwrapporteurs 5 compromisamendementen opgesteld, waardoor het rapport enigszins afgezwakt wordt (het rapport blijft overigens nog erg kritisch van inhoud). De 5 compromisamendementen zijn:

** Compromisamendement 1*

Nordstream is een infrastructuurproject met een grote politieke en strategische dimensie voor zowel de EU en RUS. Het EP begrijpt de zorgen van sommige LS inzake de milieuaspecten, veiligheidsaspecten en zorgen inzake constructie en onderhoud van de pijpleidingen. Nordstream wordt echter erkend als een project dat tegemoet kan komen aan de Europese noden inzake energie (besluit 1364/2006/TEN E richtsnoeren)

** Compromisamendement 2*

Het is belangrijk om initiatieven voor energiediversificatie te ondersteunen. Nordstream is een van de gasinfrastructurele projecten waarmee tegemoet gekomen wordt aan de groeiende vraag van gas in Europa en waarmee overgeschakeld kan worden naar minder vervuilende energiebronnen. Derhalve dient naast de impact van Nordstream op het milieu nauw gekeken te worden naar het belang van dit project voor de EU gasvoorzieningszekerheid op de lange termijn.

** Compromisamendement 3*

Er wordt gewezen op de huidige ecologische impact analyse uitgevoerd door Nordstream, dat ter beschikking zal worden gezeld aan RUS, ZW, DK, FIN en DNL (parties of origin, set in Espoo Convention'). Het EP roept Nordstream op de uitkomsten van deze analyse niet alleen aan hgg. LS ter beschikking te stellen, maar ook aan alle geïnteresseerde actoren (zoals het EP) en HELCOM

** Compromisamendement 4*

Het EP verwelkomt de beslissing van de Zweedse regering om de aanvraag van Nordstream AG om een pijpleiding te bouwen te weigeren, vanwege procedurele tekortkomingen en het ontbreken van een analyse over mogelijke alternatieve routes. Het EP verwelkomt eveneens de positie van het Litouwse parlement op 27 maart 2007 dat een grondige analyse nodig is over alternatieven en een onafhankelijk milieuanalyse en het besluit van de Estse regering op 21 sept. 2007 om geen toestemming te geven voor onderwater studies in de Estse economische zone.

** Compromisamendement 5*

Opvoep aan de CIE om een interne post voor dergelijke projecten op te zetten onder de bevoegdheid van de HV (als vice vz. van de CIE), omdat de huidige Europese institutionele structuren ontoereikend zijn om op adequate wijze dergelijke ecologische- en geopolitieke veiligheidsvraagstukken te behandelen.

CIE

DG Milieu

De CIE functionaris van DG milieu benadrukte dat de CIE nauwkeurig zal toezien of Nordstream voldoet aan alle Europese milieuvorschriften. Verder heeft de CIE een adhoc bijeenkomst op 28 maart jl. georganiseerd met betrokken LS. De functionaris benadrukte dat de CIE goed op de hoogte is van alle zorgen van het EP en van sommige LS.

DG TRAN

De functionaris van de DG TRAN (Mw. Terazano) ging met name in op het economische belang

van het project Nordstream (energie diversificatie, in lijn met TEN richtsnoeren, gas schonere brandstof dan andere energiebronnen, zodat bijgedragen wordt aan de Europese klimaatdoelstellingen).

53

Rapporteur

EP lid Libicki was zoals verwacht erg kritisch over het Nordstream project. Hij ging uitvoering in op de ecologische- en veiligheidsgevaaren van het project (vervuiling, beschadiging aan Natura 2000 projecten, bedreiging vissoorten, gevaar van oprakelen chemische wapens tijdens de Tweede Wereldoorlog in de Baltische zee etc.). Hij riep op tot een onafhankelijk milieuonderzoek en het nauw bestuderen van alternatieven. Een pijpleiding over land was minder kostbaar (kosten lager dan de EUR 20 bln. voorzien voor Nordstream), minder bedreigend voor het milieu en meer realistisch. Tenslotte zei hij niet 'in sich' tegen Nordstream te zijn, maar niet in deze vorm (te grootschalig/te veel risico's). Het Baltische zeegebied mag niet opgeofferd worden ten koste van een bilaterale overeenkomst tussen DUF en RUS.

EP reactie

De meeste aanwezige EP leden (met name EP leden uit de nieuwe LS en het VK) van de verschillende fracties steunden de rapporteur. EP lid Beazley (EVP/VK schaduwrapporteur AFET) benadrukte nog het belang van meer transparantie en de noodzaak dat RUS het energiehandvest op korte termijn moet ondertekenen. Verder zei hij dat Nordstream volledig financieel aansprakelijk dient te zijn voor mogelijke risico's. EP lid Atkins drukte zijn zorgen uit dat sommige EP leden amendementen hadden ingediend die rechtstreeks door Nordstream leden te zijn geschreven.

De enige EP leden die de rapporteur niet steunden waren de Duitse EP leden en het Nederlandse EP lid Berman en het Britse EP lid Wallis. Naast kritiek op de inhoud van het rapport vonden de Duitse EP leden dat een dergelijk rapport niet in de PETI, maar in de ENVI of ITRE commissie behandeld zou moeten worden.

Amendementen NL'sc EP leden

De ingediende amendementen van Berman in samenwerking met Van Nistelrooij omtrent de verwijzing naar het economische belang van Nordstream en de verwijzing naar de TEN richtsnoeren zijn overgenomen in compromisamendementen 1 en 3. Echter zijn ingediende amendement (167) waarin wordt benadrukt dat via Nordstream tegemoet gekomen wordt aan de economische doelstellingen, zonder dat grootschalige milieubeschadiging zal plaatsvinden is verworpen evenals zijn amendement (52) waarin als alternatief niet gesproken wordt over een project over land. Zijn amendement (174) waarin de CIE en de Raad niet verzocht worden eventueel juridische middelen te gebruiken om het project Nordstream in haar huidige vorm te voorkomen, is eveneens niet aangenomen.

De EP leden die evenals Nistelrooij en Berman amendementen hadden ingediend ter ondersteuning van het project Nordstream waren vooral Mann (PES/DUI), Langen (EVP/DUI) en Wallis (ALDE/VK).

Persbriefing

Tijdens der persbriefing stond de rapporteur stil bij de positieve stemuitslag. Hij verwachtte geen grote verandering tijdens de plenaire stemming. In elke grote fractie zit wel een nationale delegatie die het eens is met dit rapport. Verder benadrukte hij dat de adviezen van de AFET en ITRE commissies niet veel afwijken van de bevindingen in zijn rapport. Het rapport gaat overigens niet alleen in op de ecologische gevaren omtrent het project Nordstream, maar ook op de economische aspecten. Nordstream is drie keer duurder dan een project zoals Ambor en derhalve geen economisch verstandige investering, aldus Libicki. Voorts is in het rapport opgenomen dat de Baltische zee een 'common good' is en derhalve dienen alle LS rondom de

Baltische zee hun goedkeuring te verlenen aan dit project en niet alleen DUI en RUS. Vragen van journalisten hadden met name betrekking op het feit dat het EP geen directe zeggenschap heeft over dit project. Het is een nationale bevoegdheid. Libicki antwoordde hierop dat middels dit project druk uitgeoefend wordt op de LS en de CIE (CIE moet controleren of Europese milieuwetgeving nageleefd wordt). Het EP rapport heeft wel degelijk invloed, anders zou Nordstream niet zo druk geweest zijn met het belobbyen van EP leden, aldus Libicki.

53

Stemuitslag

Voor de stemuitslag per amendement verwijs ik u naar de bijlage.

Tijdsplan

De plenaire stemming is voorzien in juli a.s. Deadline voor het indienen van amendementen voor de plenaire stemming is voorzien op 23 juni a.s.

Attachments:

Amendementen Libicki.pdf
Voting list.doc
Stemuitslag per amendement Nordstream.doc
Compromisamendementen.doc
Draft report Libicki.pdf

Commentaar:

Rijks-Intern

EU - Energie

Van : des
Verzonden op : 18 november 2008 13:40
Land/regio : -n.v.t.-
Forum : EU
Thema : Energie

Bericht

Aanleiding

Vandaag heeft de Europese Commissie zijn tweede Strategic Energy Review gepresenteerd onder de titel 'De toekomst van uw energie veiligstellen' (Securing our energy future).

Kern/samenvatting

De tweede Review bestaat uit een overkoepelend 'Actieplan voor energievoorzienings-zekerheid en -solidariteit' en een reeks hieraan gekoppelde mededelingen en voorstellen. Het gehele pakket staat op de agenda van de Voorjaarsraad 2009. Opvallend is het woord "solidariteit" in de titel van het actieplan, een gebaar naar de nieuwe lidstaten die zich zorgen maken over de energieraftankelijkheid van Rusland.

Het actieplan richt zich op vijf gebieden waarop de Commissie aanvullend beleid cruciaal acht voor de energievoorzieningszekerheid: 1. vereiste infrastructuur en diversificatie; 2. externe energierelaties; 3. olie- en gasvoorraden en crisismechanismen; 4. energie-efficiëntie en 5. optimaal gebruik van eigen EU energiebronnen.

Punten uit het actieplan die in het oog springen zijn dat de Commissie:

- * de ontwikkeling van een Zuidelijke gascorridor (lees: Nabucco) als één van de belangrijkste prioriteiten noemt en met Europese financiële instellingen de haalbaarheid van een gezamenlijk inkoopblok voor gas uit de Kaspische Zeeregio wil onderzoeken;
- * maatregelen wil voorstellen om zeker te stellen dat de EU 'met één stem' spreekt in het externe EU energiebeleid (maar daar zoals wel werd verwacht in deze review nog géén concrete voorstellen voor doet);
- * in 2009 een interconnectieplan voor gas, elektriciteit en opslag voor de Baltische regio zal presenteren, inclusief voorstellen voor financiering (dit is gunstig om kritiek op de NordStream-pijpleiding, waarin Gasunie zoals bekend ook deelneemt, te pareren);
- * de ontwikkeling van een hoogspanningsnetwerk tussen met name de nationale windparken op de Noordzee als één van de prioriteiten ziet;
- * NordStream expliciet noch impliciet noemt;
- * in de conclusies van het actieplan niets zegt over acties richting Rusland.

Toelichting

De strategic energy review heeft twee hoofddoelen. Ten eerste het vaststellen en snel toepassen van de maatregelen om de door de Europese Raad geformuleerde doelstellingen van het Europese klimaat- en energiebeleid te halen (20/20/20). Ten tweede het aanpakken van de toenemende onzekerheid met betrekking tot de Europese energievoorziening. Zelfs wanneer de doelstellingen inzake hernieuwbare energie zijn bereikt, zal Europa nog steeds afhankelijk blijven van geïmporteerde energie.

In het nieuwe actieplan van de EU voor energiezekerheid en -solidariteit presenteert de Commissie vijf gebieden waarop meer actie nodig is om de EU op weg te helpen naar een veiliger en meer duurzame energievoorziening voor de toekomst en het risico op een algemene crisis in de EU te voorkomen. Er is meer doeltreffende steun nodig voor projecten om de vereiste infrastructuur te bouwen. De 'Nordstream' pijpleiding wordt opvallend genoeg niet als één van de prioritaire projecten aangemerkt. De EU moet beter gebruik maken van haar eigen energiebronnen en dat geldt zowel voor de hernieuwbare als de fossiele bronnen. Er moet meer aandacht worden besteed aan solidariteit, met inbegrip van EU-brede crisismechanismen, olievoorraden en diverse mechanismen om eventuele gastekorten op te vangen. Er moeten dringend extra inspanningen worden gedaan om de energie-efficiëntie te verhogen. Er moet meer aandacht worden gegeven aan energie in de externe relaties van de EU, ook door het opbouwen van relaties met producerende landen, doorvoerlanden en verbruikende landen, die van elkaar afhankelijk zijn. In dit verband is het vermeldenswaard dat het Tsjechische voorzitterschap voorjaar 2009 een energietop met de (trans)Kaspische regio zal organiseren. Uitgenodigd worden in elk geval Oekraïne, Georgië, Kazachstan, Turkmenistan en Azerbeïjan.

Een aantal landen waaronder Rusland wordt expliciet genoemd. De Commissie wil in de opvolger van de PCA

overeenkomst uit 1997 meer juridisch bindende energie artikelen opnemen, made in de hoop dat dit zal leiden tot hervorming en opening van de Russische energiemarkt. De commissie wil daartoe het huidige mandaat voor de onderhandelingen met Rusland uitbreiden met een mandaat voor een vrijhandelsovereenkomst. De link tussen het starten van onderhandelingen over een vrijhandelsovereenkomst en Ruslands toetreding tot de WTO wordt losgelaten. Het document gaat uit van een strategie waarbij de EU- Rusland relaties steeds stechter zullen worden. Daarnaast worden er voorstellen gedaan om lidstaten die erg kritisch zijn ten opzichte van Rusland inder te integreren in het EU energienetwerk en om te komen tot een gemeenschappelijk crisismechanisme.

Met het oog op het wereldwijd bevorderen van de hoogste veiligheidsstandaarden heeft de EU tevens een nucleair samenwerkingsprogramma opgezet (Instrument for Nuclear Safety Cooperation). Tenslotte zet de Commissie enige ideeën uiteen die de energie-agenda tot 2050 zouden moeten bepalen. Het gaat daarbij om de stap naar een elektriciteitsvoorziening die beduidend energie-efficiënter en CO2-arm is.

Berichtgegevens (1/1)

Aan : AN; BRE; MOS; WAS-EA; PAO; ANK; TBI; TOK; OTT; KIE; EUROPA
Opsteller :
Kenmerk : DES/ME - 521/2008
Type : Beleids
Prioriteit : Routine
Rubricering : Rijks-Interi
Categorie : Verslag/Info
Geldig vanaf : 18 november 2008

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die voortvloeit uit het gebruik van elektronisch verzonden berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Memorandum

ter informatie

Aan	M, T	Datum	13 november 2008
Van	DES	Kemmerk	DES/MI-521/2008
Via	DGES, S		
C.c.	DMW, DIE, FSU, DZO, DAM		
Afgesteld met			
Betreft	Verschijnen tweede EU Strategic Energy Review		

Aanleiding

Vandaag heeft de Europese Commissie zijn tweede Strategic Energy Review gepresenteerd onder de titel 'De toekomst van uw energie veiligstellen' (*Securing our energy future*).

Kern/samenvatting

De tweede Review bestaat uit een overkoepelend 'Actieplan voor energievoorzieningszekerheid en -solidariteit' en een reeks hieraan gekoppelde mededelingen en voorstellen. Het gehele pakket staat op de agenda van de Voorjaarsraad 2009. Opvallend is het woord "solidariteit" in de titel van het actieplan, een gebaar naar de nieuwe lidstaten die zich zorgen maken over de energieafhankelijkheid van Rusland.

Het actieplan richt zich op vijf gebieden waarop de Commissie aanvullend beleid cruciaal acht voor de energievoorzieningszekerheid: 1. vereiste infrastructuur en diversificatie; 2. externe energierelaties; 3. olie- en gasvoorraden en crisismechanismen; 4. energie-efficiëntie en 5. optimaal gebruik van eigen EU energiebronnen.

Punten uit het actieplan die in het oog springen zijn dat de Commissie:

- de ontwikkeling van een Zuidelijke gascorridor (lees: Nabucco) als één van de belangrijkste prioriteiten noemt en met Europese financiële instellingen de haalbaarheid van een gezamenlijk inkoopblok voor gas uit de Kaspische Zee regio wil onderzoeken;
- maatregelen wij voorstellen om zeker te stellen dat de EU 'met één stem' spreekt in het externe EU energiebeleid (maar daar zoals wel werd verwacht in deze review nog géén concrete voorstellen voor doet);
- in 2009 een interconnectieplan voor gas, electriciteit en opslag voor de Baltische regio zal presenteren, inclusief voorstellen voor financiering (dit is gunstig om kritiek op de NordStream-pijpleiding, waarin Gasunie zoals bekend ook deelneemt, te pareren);
- de ontwikkeling van een hoogspanningsnetwerk tussen met name de nationale windparken op de Noordzee als één van de prioriteiten ziet;
- NordStream expliciet noch impliciet noemt;
- in de conclusies van het actieplan niets zegt over acties richting Rusland.

DOSSIER

NORD

STREAM

76

Communique
31 March 2009

THE STATE DUMA
OF THE RUSSIAN FEDERATION

76

COMMUNIQUE ON OUTCOME OF THE INTER-PARLIAMENTARY
CONFERENCE
«NORD STREAM PROJECT: PARLIAMENTARY DIMENSION»

March 31, 2009
Tavricheski Palace, Saint Petersburg

The inter-parliamentary conference «Nord Stream project: Parliamentary dimension» arranged by the State Duma of Russia under the auspices of the Governor of Saint Petersburg Valentina Matvienko and the Governor of the Leningrad Region Valery Serdyukov was held in Saint Petersburg.

The conference was attended by the Deputy Chairman of the State Duma Valery Yazev, the Chairman of the State Duma Energy Committee Yuri Lipatov, the Chairman of the State Duma Committee for Natural Resources, Nature Management and Ecology Natalia Komarova, the Chairman of the State Duma Committee for Foreign Affairs Konstantin Kosachev, the Chairman of the State Duma Committee on the North and the Far East Valentina Pivnenko, President of Eurogas Domenico Dispenza, members of parliaments of the UK, Germany, Latvia, Lithuania, Poland, Finland, France, the Czech Republic, as well as representatives of Nord Stream AG, as an operator of the pipeline project.

Keynote speeches were delivered by the Deputy Chairman of the State Duma Valery Yazev, the Deputy Chairman of Gazprom's Management Committee

76 Alexander Medvedev, the Managing Director of Nord Stream AG Matthias Warnig, representatives of international ecological organizations as well as parliamentarians from the European countries.

Participants got acquainted with information on the current project status and results of the ecological studies of the Baltic Sea. The consortium has already made major investments in development of the technical design, delivery of pipes and components for construction of the 1,220-kilometre offshore pipeline across the Baltic Sea. Over €100 million were spent for environmental studies and planning to ensure that the technical design and routing of the gas pipeline are safe and environmentally sound.

In March 2009 project operator Nord Stream AG completed all documents related to environmental impact assessment, required for obtaining permits to construct and operate the pipeline in the waters of the five countries through which the pipeline will pass: Russia, Finland, Sweden, Denmark and Germany. All these permits are expected to be granted before the end of this year which will enable the start of the pipeline construction early 2010.

Participants discussed joint approach to implementation of energy security principles and emphasized importance of development of mutually beneficial economical cooperation between Russia, as the world's largest natural gas supplier and Europe as a largest market for the Russian gas, taking into consideration balance of the parties' interests, as well as complying with the current technological and ecological standards.

Participants noted the large scale and efficiency of collaboration during the process of transboundary environmental impact assessment of the Nord Stream project according to the Espoo Convention, importance of achieving consensus taking into consideration various national approaches and interests.

76

Participants acknowledged importance of close collaboration between Gazprom and major European energy companies at all stages of the exploration, production and transportation of natural gas. Delegates examined attentively progress of the Nord Stream project implemented by the international consortium of Gazprom, German companies BASF Wintershall, E.ON Ruhrgas and Gasunie, Netherlands.

Participants noted the Nord Stream project as an example of mutually beneficial international commercial partnership between Russia and the EU countries as well as responsible and transparent implementation of international infrastructural projects.

Participants emphasized importance of the dialog on energy issues with national parliaments, public and business circles, aimed at harmonization of interests and coordination of approaches to understanding and sharing of risks, which is a prerequisite for strengthening energy security.

Participants of the conference have decided to continue interparliamentary interaction in order to strengthen energy cooperation between Russia and the EU.

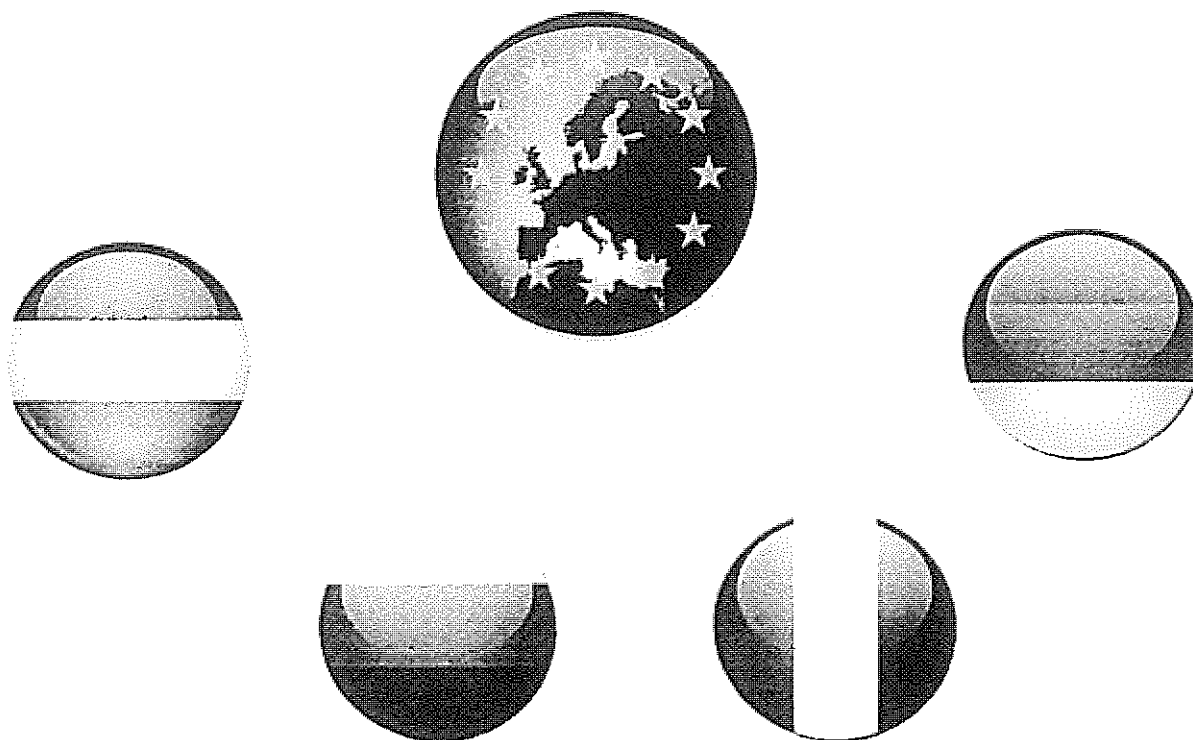
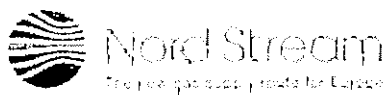
76

Bezoek MP opening Nord Stream

8 november 2011

Lubmin (Duitsland)

88

Inhoudsopgave

88

1. Toespraak
2. Boodschappenlijst
3. Factsheet Nord Stream
4. Bijlagen:
  - CV
  - CV

88

10

10

Toespraak van minister-president Rutte bij de opening van de gaspijpleiding Nord Stream, 8 november 2011, Lubmin (Duitsland)

Excellenties, dames en heren,

Het bundelen van energie loont. Dat wordt vandaag maar weer eens bewezen. Vijf ondernemingen uit vier landen hebben de afgelopen jaren succesvol hun kennis en kunde samengevoegd om de Nord Stream gaspijpleiding aan te leggen – een megaproject van 1224 kilometer. Als vertegenwoordiger van Nederland ben ik er trots op dat ons land daaraan via de Gasunie een substantiële bijdrage levert.

Vandaag is een dag voor feicitaties en complimenten aan alle betrokken partijen. Anderhalf jaar na de officiële start van de bouw in Vyborg is de Nord Stream al klaar voor gebruik. Dat is een enorme prestatie. En een belangrijke, want gas is en blijft een aantrekkelijke en noodzakelijke energiebron. Nu en in de toekomst.

Gas is relatief schoon en goedkoop. Bovendien kunnen we tijdens onze zoektocht naar hernieuwbare energie de komende decennia eenvoudigweg niet zonder. En dat geldt zeker voor Nederland.

Want Nederland is van oudsher een gasland. Ons land is de grootste gasproducent en gasexporteur van de Europese Unie en Nederlandse huishoudens en bedrijven zijn zelf grootverbruiker. We verwarmen onze huizen met gas, we koken erop en er draait zelfs een complete exportsector op: de glastuinbouw. Kortom, gas is voor Nederlanders net zo vanzelfsprekend als water uit de kraan.

Onze sterke en innovatieve gasector draait momenteel op volle toeren, want Nederland heeft de ambitie om in de toekomst een hoofdrol te blijven spelen in de gasvoorziening in Europa. Door onze ligging en infrastructuur zijn we daar als geen ander toe in staat. We stellen dus graag onze kennis en ervaring ter beschikking aan anderen. Zowel bij de productie en het transport van gas, als in de opslag en de handel. Bovendien willen we volop blijven participeren in de internationale kennisontwikkeling die nodig is om maximaal van de aanwezige gasvoorraden te profiteren. Voor ons gaan groei en groen daarbij hand in hand.

88

Ook daarom is dit een feestelijke en beloftevolle dag. De Nord Stream gaspijplijn zorgt ervoor dat de enorme Russische gasreserves direct verbonden zijn met de gasinfrastructuur en de markten in de Europese Unie. En daarmee levert dit project allerlei nieuwe mogelijkheden op voor de Europese gasmarkt. Bij een stijgende vraag en slinkende voorraden in de Unie zelf, komt de Nord Stream gaspijplijn bovendien precies op tijd. Want het belang van een goede en betrouwbare aanvoer van gas neemt de komende jaren alleen maar toe.

Dames en heren,

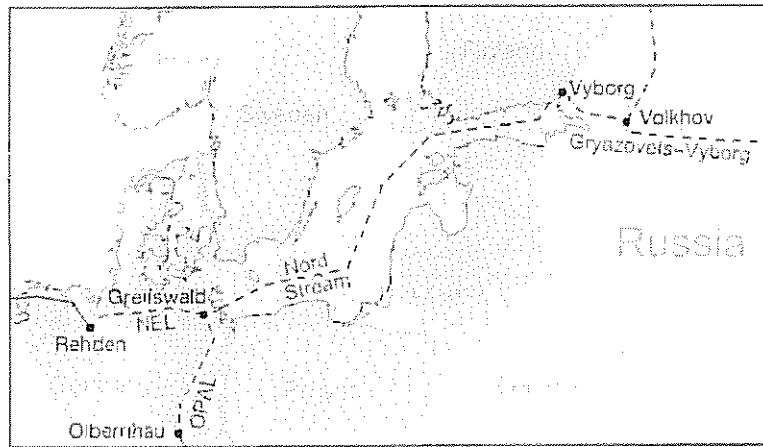
Dit project zou niet van de grond zijn gekomen als de internationale relaties tussen onze landen niet al voortreffelijk waren geweest. En ik ben ervan overtuigd dat de Nord Stream gaspijplijn die relatie alleen nog maar beter zal maken. Want achter de miljarden kubieke meters gas die jaarlijks door deze pijpleiding stromen, gaan mensen schuil. Ondernemers, specialisten en bestuurders uit Rusland, Duitsland, Frankrijk en Nederland die met elkaar het beste resultaat willen bereiken. De samenwerking tot nu toe belooft wat mij betreft veel voor de toekomst.

Namens de Nederlandse regering dank ik alle mensen en bedrijven die zich met hart en ziel hebben ingezet voor de totstandkoming van de Nord Stream gaspijplijn. En ik wens u van harte heel veel succes in de toekomst.

Dank u wel.

Factsheet Nord Stream

- Nord Stream bestaat uit 2 *offshore* hogedruk (tot 220 bar) gaspijpleidingen van 1.224 km die Rusland, via de Baltische Zee (Oostzee), aan de EU verbinden.
- Zodra gevuld wordt de eerste pijplijn in november 2011 in gebruik genomen. Elke leiding heeft een capaciteit van 27,5 bcm (miljard kubieke meter) per jaar, genoeg om 26 miljoen huishoudens van gas te voorzien.
- Totale investering: EUR 7,4 miljard.
- Aandeelhouders in Nord Stream: OAO Gazprom (51%), BASF-dochter Wintershall Holding GmbH (15,5%), E.ON Ruhrgas AG (15,5%), N.V. GDF SUEZ (9%) en Nederlandse Gasunie (9%).
- Transportcapaciteit gecontracteerd door GazpromExport op *ship-or-pay* basis (geboekte capaciteit moet worden betaald, of er daadwerkelijk gas wordt vervoerd of niet). Geen Nederlandse afname gecontracteerd.
- Nederland via Nordeuropäische-Erdgas-Leitung (NEL) en netwerk van Gasunie Duitsland aan Nord Stream verbonden.
- Nord Stream sluit daarmee aan op Nederlandse ambitie om belangrijk gasknooppunt van Europa te zijn (Gasrotonde-strategie).
- Deelname aan deze pijpleiding levert tevens bijdrage aan streven van kabinet om voor Europa diversificatie van aanvoerroutes te realiseren (gasvoorzieningszekerheid).
- Nord Stream consortium verwacht dat EU in 2030 meer dan 200 bcm méér gas nodig heeft; vier keer de capaciteit van Nord Stream.
- Gazprom heeft nu drie routes om gas naar Europa te brengen: via Oekraïne, via Wit-Rusland (Belarus) en via Nord Stream.
- Voor Polen en Oekraïne en de Baltische Staten ligt aanleg van Nord Stream gevoelig. Zij zien dit project vooral als optie voor Rusland om hen te omzeien bij gastoevoer aan EU (derving transportinkomsten) en als drukmiddel (dreiging gas af te sluiten). Ook had Polen graag zelf een aftakking gewild.
- Rekening houden met ecologische zorgen was voor verschillende Baltische landen voorwaarde voor instemming.
- Gasunie sterk aan bijgedragen dat consortium - naar goed Nederlands voorbeeld - belangengroeperingen in vroegtijdig stadium heeft betrokken. Dit heeft geleid tot intensieve milieu-effectrapportage en sterk '*environmental program*': vissers werden gecompenseerd, er is rekening gehouden met cultureel erfgoed (wrakken o.a. van WO II op zeebodem) en met trektocht van vogels en vissen.

88

2

Onderwerp:	Rusland - Bilateraal - Energie - Bezoek Minister van Economische Zaken aan startceremonie Nordstream pijpleiding – 9 april 2010
Van:	BEB

90

Aan:

Datum: 20-04-2010 15:22:59
Kenmerk: DGET/2010/012
Opsteller:

Afgestemd met:
Berichttype: Beleidsbericht
Prioriteit: Routine
Rubricering: BZ-Intern
Categorie: Verslag / Info

Samenvatting:

Bericht:

Op 9 april jl. werd in Vyborg de start van de bouwactiviteiten van de Nordstream gaspijpleiding feestelijk ingeluid. Namens het kabinet was Minister van Economische Zaken Maria van der Hoeven aanwezig. MEZ werd bijgestaan door EZ Directeur-Generaal Energie, Telecom en Markten Vijfbriel; CdP Moskou Keller; CG St-Petersburg Van der Toog; Van Diepen, Zandstra en Janssen (allen MinEZ); BZ Speciaal Vertegenwoordiger Energievoorzieningszekerheid De Lang.

Nordstream

Nordstream is de gaspijpleiding, die de Russische gasvelden direct verbindt met de Europese gasmarkt. De pijpleiding is belangrijk voor de Europese energievoorzieningszekerheid, doordat zij een uitbreiding van de bestaande transportmogelijkheden vormt. Daarnaast is de pijpleiding ook politiek/strategisch van belang vanwege het omzeilen van de Oekraïne. Rusland is tot op heden afhankelijk van Oekraïne voor zijn gasleveranties aan de Europese Unie. Zo'n 90% van zijn exporten wordt getransporteerd via Oekraïne. De afgelopen jaren deden zich steeds vaker incidenten voor in de energieleveranties. Met de bouw van de Nordstream vermindert Rusland zijn afhankelijkheid van Oekraïne. Voor de Europese Unie betekent de Nordstream een diversificatie van aanvoerroutes. De aandeelhouders in het project zijn Gazprom (51%), E.On en BASF/Wintershall (beide 20%), en Gasunie (9%). GDF/SUEZ zal op korte termijn toetreden tot het consortium en een belang van 9% krijgen; E.On en BASF zullen hun belang daartoe beide met 4,5% verminderen.

Ceremonie

De startceremonie vond plaats in Portovaya Bay – even buiten Vyborg – alwaar het formele startpunt van de Nordstream pijpleiding ligt. De ceremonie was georganiseerd door Nordstream. De ceremonie begon met toespraken van de Russische president Dmitri Medvedev, de Duitse

90

Bondskanselier Angela Merkel (per videoboodschap), Eurocommissaris Oettinger, en Nordstream-voorzitter Gerhard Schröder (de voormalige Duitse Bondskanselier). Hoewel in eerste instantie ook een spreekgelegenheid voor Nederland was ingeruimd, had president Medvedev op het allerlaatste moment het programma persoonlijk gewijzigd, en besloten dat alleen bovengenoemde 4 sprekers zouden spreken.

President Medvedev ging in zijn toespraak in op het grote belang van Nordstream voor zowel de EU als Rusland. De pijpleiding zou bijdragen aan de energievoorzieningszekerheid, en ook ideaal gepositioneerd om nieuwe Russische gasvelden te ontsluiten. Verder wees Medvedev op de brede steun voor het project (TEN-E status), waarbij vele landen direct (Rusland, Duitsland, Nederland en straks Frankrijk) en indirect (Finland, Zweden, Denemarken, Polen) betrokken waren. Voorts hield Medvedev een pleidooi voor gas als brandstof. Gas had vele voordelen (ruim voorradig, betaalbaar, en de schoonste fossiele brandstof en derhalve belangrijk in het licht van de klimaatambities van de EU).

Bondskanselier Merkel was verhinderd de ceremonie in levende lijve bij te wonen, maar dat weerhield de organisatie er niet van toch plaats voor haar als spreker in te ruimen. In een videoboodschap van 5 minuten legde Merkel vooral de nadruk op de wederzijdse afhankelijkheid van EU en Rusland, en het zich ontwikkelende partnerschap tussen beide zijden, waarin Nordstream een belangrijke rol speelde. Daarnaast sprak zij haar tevredenheid uit over de succesvol afgeronde consultaties met de belanghebbende lidstaten Zweden, Finland, Denemarken, Polen en de Baltische Staten ten aanzien van milieueffecten. Nordstream gold daarmee voor Merkel als voorbeeld voor eventueel volgende projecten.

Eurocommissaris Oettinger was door de organisatie naar voren geschoven om het Europese karakter van Nordstream te benadrukken. Daarmee werd ook meteen eventuele wind uit de zeilen van de critikasters van het project (er bestaat nog steeds een school die van mening is dat Nordstream een bilateraal en politiek project is) genomen. Het verhaal van Oettinger (overigens in het Duits gehouden) was opvallend omdat hij betoogde dat gas ook in de toekomst een groot aandeel in de Europese energiemix zou blijven houden. Daarin was hij een stuk uitgesprokener dan zijn voorganger Piebalgs, die de Russen de stuipen op het lijf had gejaagd door te zinspelen (o.a. in de 2^e strategische energie review) dat de rol van gas zou afnemen. Voorts benadrukte hij het Europese karakter van Nordstream, de bijdrage van het project aan de energievoorzieningszekerheid en aan het partnerschap tussen de EU en Rusland. Oettinger bedankte voorts de belanghebbende landen voor hun medewerking bij de vergunningverlening.

Nordstream-voorzitter Schröder benadrukte nog maar eens dat Nordstream er alles aan had gedaan om zo transparant mogelijk te zijn. Onder andere door de meest omvangrijke milieustudie te verrichten die ooit over de Oostzee is gemaakt, maar ook door uitgebreide consultaties te houden zoals het ESPOO-verdrag ook voorschreef.

Na de speeches werden symbolisch twee stukken van de pijpleiding aan elkaar gelast, in aanwezigheid van bovengenoemde sprekers aangevuld met Minister van der Hoeven en de heer Kramer (CEO Gasunie) namens Nederland, Stas Idrac en de heer Mestrallet (CEO Stuez) namens Frankrijk, Staatssecretaris Pfaffenbach en de CEO's van E.On en BASF namens Duitsland, en de heer Miller, CEO Gazprom en zijn deputy Aleksandr Medvedev. Nadat de twee stukken aan elkaar waren gelast mocht president Medvedev de Russische vlag op de pijpleiding plakken namens Rusland, Staatssecretaris Pfaffenbach namens Duitsland en minister Van der Hoeven namens Nederland. De Fransen mochten hun vlag vooralsnog niet aanbrengen, omdat GDF/SUEZ nog niet formeel was toegetreden tot het consortium.

Daarmee was de ceremonie beëindigd. Aansluitend volgde een ongeveer 25 minuten durende ontmoeting van president Medvedev met het bovengenoemde gezelschap, en had MEZ de gelegenheid tot een kort beleefdheidsgesprek met de Russische president.

90

100

110

120

130

140

150

ПОСОЛ
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
В КОРОЛЕВСТВЕ НИДЕРЛАНДОВ

AMBASSADOR
OF THE RUSSIAN FEDERATION
TO THE KINGDOM OF THE NETHERLANDS

Andries Bickerweg 2, 2517 JP Den Haag
Tel.: (070) 310 7506, 345 1300; Fax: (070) 361 7960
e-mail: ambnld@euronext.nl

MR. JACK TWISS QUARLES VAN UFFORD
FOREIGN POLICY AND DEFENCE ADVISOR
CABINET AND PRIME MINISTER'S OFFICE
MINISTRY OF GENERAL AFFAIRS
OF THE KINGDOM OF THE NETHERLANDS

" 27 " September 2012

N 953

Dear

As I informed you during our telephone conversation, an opening ceremony of the Nord Stream second line will be held at the Gazprom GCS in Vyborg, Leningrad Oblast, on 8 October 2012.

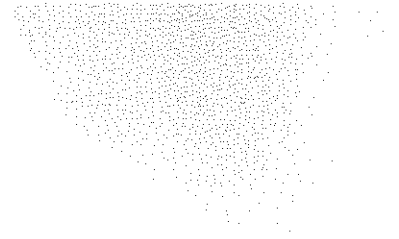
It is envisaged that CEOs of Nord Stream shareholders and contractors, as well as Ambassadors of countries to which gas will be delivered, will participate in the ceremony, and that leaders of these countries will make video addresses to the participants.

According to our information, German Chancellor Angela Merkel has expressed readiness to make a video address.

We would be grateful for your letting us know whether Prime Minister Mark Rutte would also be willing to make such an address. In the meantime the Embassy will inquire about technical aspects relating hereto and convey this information to you.

Sincerely yours,

97

97 J

BZ-Vertrouwelijk

Rusland - Energie - ingebruikstelling Nord Stream 2 gaspijpleiding

Van : PET-CDP
 Verzonden op : 9 oktober 2012 09:39
 Land/regio : Rusland
 Thema : Energie

	WITTE	IN ISIE
CoF		
PIV-CoP		
RII2		
RI		
DATUM IN	09.10.2012	
		AMBASSADE HELSINKI
MFC		
SFC		

Samenvatting

[Redacted content]

voorzieningszekerheid

Commentaar

[Redacted content]

Bericht

Feiten

L. Op 8 oktober vond in Portovaya (bij Vyborg tegen de grens van de RF met Finland) de ceremoniele ingebruikname van de tweede Nord Stream pijpleiding plaats met als veezeggende slogan "We deliver". Hiermee bestaat Nord Stream nu uit 2 hoge druk off shore pijpleidingen van Vyborg naar Greifswald (Duitsland) die Rusland via de Baltische Zee met de Europese Unie verbinden. Beide leidingen hebben tezamen een capaciteit van ca 55 miljard cubieke meter. Aandeelhouders zijn: Gazprom 51%, Wintershall

Holdings (15,5%), E.ON Ruhrgas (15,5%), GDF Suez (9%) en Gasunie (9%) - Ons land is nu verbonden met Nord Stream via het netwerk van Gasunie Duitsland en de Nordeuropaeische Erdgas-Leitung.

2. Speeches werden gehouden door Gazprom CEO Alexey Miller, Nord Stream bestuursvoorzitter Gerhard Schroeder en Sergey Ivanov, Hoofd van de presidentiele administratie. Daarnaast waren er videoboodschappen van president Poetin, Bondskanselier merkel, MP Rutte en president Hollande.

3. Van Nord Stream en Russische zijde waren de kernboodschappen als volgt:

- Het probleem van de transitlanden is opgelost. Gasleverantie is verzekerd onafhankelijk van politieke factoren. Project is topprioriteit van president Poetin zelf.

- Rusland rekent op de EU om volledig gebruik te maken van het potentieel van Nord Stream en komt eigen verplichting als gasleverancier na.

- Dit project is gerealiseerd binnen de gestelde tijd en binnen het afgesproken budget; openbare aanbesteding geschiedde maximaal transparant. Het project is technologisch en qua management state of the art.

- Ecologische effecten in Baltische Zee zijn minimaal en in ieder geval veel minder dan in internationale afspraken is vastgelegd met dank aan de grondige environmental impact studie.

- Project versterkt de EU - RF band en het onderling vertrouwen omdat gasleverancier en gasafnemers sterk van elkaar afhankelijk zijn en blijven.

- Een evenwichtige Europese energiemix zonder Russisch gas is niet reeel.

- Er wordt nu een haalbaarheidsstudie uitgevoerd inzake de bouw van Nord Stream pijpleidingen 3 en 4. Deze leidingen beogen in te spelen op de door Nord Stream ingeschatte extra vraag op de EU-markt (ca 200 miljard cubieke meter) en de ontwikkelingen op de markt in het Verenigd Koninkrijk. Besluitvorming dienaangaande wordt medio 2013 verwacht.

Videoboodschap MP Rutte

3. In zijn videotoespraak benadrukte MP Rutte ondermeer het belang van Nord Stream in het streven naar gasvoorzieningszekerheid en ging hij in op de Nederlandse ambitie als gasproducent middels de gasronde strategie. Hij wees op de 66.000 directe en indirecte banen die gecreëerd zijn met de gaseconomie en het belang van gas in de energiemix (Golden Age of Gas van IEA) en de bijdrage van gas aan het behalen van klimaatdoelstellingen. Hij onderstreepte de moed die nodig is om in tijden van crisis te investeren en de hoge milieustandaarden die gehanteerd zijn in het project. Andermaal onderstreepte hij het belang van een goede EU - Rusland relatie en het belang van een internationaal stabiel reguleringskader. Tot slot verwees hij naar het komend bilateraal NLRF2013 jaar.

Berichtgegevens

Aan : MOS; PAR; DGES; DEU; BEB; LON; DGPZ; BLN; BRE; HEL; SBV-MIN-AZ; SBV-MIN-ELENI

Opsteller : [REDACTED]

Kenmerk : PET-GDP 76/2012

Type : Beleids

Prioriteit : Routine

Rubricering : BZ-Vertrouwelijk

Categorie : Verslag/Info

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's